

УДК 37.011.33+37.013.3
ББК 74.204.6
ТЗЗ

Редакційна колегія:

Камишин В.В., кандидат технічних наук, лауреат Державної премії УРСР в галузі науки і техніки, директор Інституту обдарованої дитини НАПН України, голова редакційної колегії;
Бузов О.Ю., доктор технічних наук, заступник директора Інституту обдарованої дитини НАПН України з наукової роботи;
Буркова Л.В., доктор педагогічних наук, заступник директора з науково-організаційних питань Інституту обдарованої дитини НАПН України;
Рибалка В.В., доктор психологічних наук, провідний спеціаліст Інституту обдарованої дитини НАПН України;
Киричук В.О., кандидат педагогічних наук, завідувач відділу проектування розвитку обдарованості Інституту обдарованої дитини НАПН України;
Сологуб А.І., кандидат педагогічних наук, член-кореспондент НАПН України, провідний науковий співробітник Інституту обдарованої дитини НАПН України;
Миронова Л.М., старший науковий співробітник відділу моніторингу обдарованості дітей та молоді Інституту обдарованої дитини НАПН України;
Мірошник З.М., кандидат психологічних наук, доцент, завідувач кафедри психології та педагогічних технологій Криворізького педагогічного інституту ДВНЗ «Криворізький національний університет»;
Остапчук О.Є., кандидат педагогічних наук, доцент Криворізького педагогічного інституту ДВНЗ «Криворізький національний університет»; директор РЦ обдарованої дитини «Придніпров'я» ІОД НАПН України; заступник голови редакційної колегії;
Талаш І.О., кандидат філологічних наук, старший викладач кафедри теорії і практики початкової освіти Криворізького педагогічного інституту ДВНЗ «Криворізький національний університет»

ТЗЗ Теорія і практика проектування авторських педагогічних систем. – Збірник матеріалів всеукраїнської науково-практичної конференції, 26 – 27 квітня 2012 року, Кривий Ріг. – К. Інститут обдарованої дитини НАПН України, 2012. – 434 с.

До збірника увійшли матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції «Теорія і практика проектування авторських педагогічних систем», в яких висвітлюються проблеми проектування і реалізації розвивального потенціалу освітнього простору вітчизняної загальноосвітньої і вищої школи, сучасні моделі регіональної підтримки обдарованих дітей і молоді, розкривається значимість авторського пошуку сучасного учителя.

Відповідальний редактор випуску: Остапчук О.Є.
Упорядник випуску: Тарадайник В.М.

УДК 37.011.33+37.013.3
ББК 74.204.6

© Інститут обдарованої дитини НАПН України, 2012.

ЗМІСТ

РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ПРОЕКТУВАННЯ АВТОРСЬКИХ ПЕДАГОГІЧНИХ СИСТЕМ

Буркова Л.В. Концептуальний підхід к формированию содержания образования как фактора развития способностей субъекта учебной деятельности.....	7
Д'яконов Г.В. Дослідження діалогу як феномену соціальної психології спілкування	16
Киричук В.О. Дослідження розвитку особистості учня у системі проектування навчально-виховного процесу.....	23
Сологуб А.І. Теоретико-методологічні засади креативного навчання	30
Стрижак О.Є. Комп'ютерні онтології – технологічна платформа формування систем знань навчального призначення	36
Штельмах Г.Б. Формування предметних компетентностей майбутніх філологів: проблеми й перспективи	42
Гапоненко Л.О. Суб'єктно-рефлексивна модель професійної взаємодії практичного психолога з вчителем	49
Ільницька Л.В. Узагальнення і моделювання педагогічних інновацій як системотворчої виховної практики у вимірі концепції «виховання мистецтвом»	58
Гаврилук О.О., Гушко О.А. Технологія проектного навчання іноземної мови в контексті сучасних педагогічних технологій	64
Постова К.Г. , Історія вивчення дослідницьких здібностей.....	70
Кушнір Л.В. Система дидактичних принципів моделювання навчальної взаємодії викладача з студентами-іноземцями підготовчих факультетів.....	77
Капканець В.С. Розробка авторської теорії мотивації персоналу на базі ДПП «Кривбаспроект»	85
Коваленко С. Г. Теоретичний аналіз змісту мас-медіа як засобу навчання школярів.....	88

РОЗДІЛ II. ПРОЕКТУВАННЯ І РЕАЛІЗАЦІЯ РОЗВИВАЛЬНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ В ПРОЦЕСІ ОСОБИСТІСНО-ПРОФЕСІЙНОГО СТАНОВЛЕННЯ СТУДЕНТІВ

Мірошник З.М. Технологія формування рольової структури особистості майбутнього вчителя початкових класів.....	95
Гнілуша Н.В. Проектування і реалізація цілісного регіонального екологічного потенціалу освітнього простору в процесі професійного становлення студентів-екологів вищих навчальних закладів.....	103

Макаренко Н. М. Освітнє середовище як передумова розвитку креативної особистості.....	110
Федорчук В.М. Тренінгова підготовка майбутніх психологів до психогігієнічної саморегуляції.....	119
Остапчук О.Є. Особистісно-перетворювальний потенціал диференційованого навчання у вищій школі.....	126
Асаєва В.В. Мультилінгвізм – освітньо-комунікаційний канал сьогодення.....	130
Шимко І.М. Особливості організації самостійної роботи студентів в системі розвивального навчання.....	135
Бірюков М.Ю. Стан сформованості художнього смаку у студентів мистецьких спеціальностей у процесі професійної підготовки.....	140
Чаркіна О.А. Розвивальна функція тестового контролю за якістю навчальних досягнень студентів в освітньому середовищі педагогічного інституту.....	147
Бондаренко З.П. Соціальне становлення студентської молоді в умовах класичного університету.....	154
Онищенко І. В. Підготовка майбутнього вчителя початкової школи до інноваційної діяльності в процесі вивчення психолого-педагогічних дисциплін у вищій школі.....	157
Талаш І.О. Модульно-рейтингове навчання як шлях до формування творчої особистості студента.....	165
Нагорна А.О. Актуалізація емоційного інтелекту студентів-психологів через компетентнісний підхід у процесі фахової підготовки.....	169
Дерева І.С. Самоосвіта як важлива складова особистісно-професійного становлення студентів педагогічних університетів.....	176
Задорожній А.В. Розвиток ціннісно-сміслової орієнтації студента-психолога в дослідницькій діяльності.....	181
Устінова В. О. Специфіка структурування змісту гуманітарних дисциплін у вищій школі.....	188
Томіліна А. О. Реалізація розвивального потенціалу інформаційних технологій в процесі особистісно-професійного становлення студентів при використанні електронної платформи moodle.....	194
Смолова С.О., Стручкова К.Л. Можливі методи формування оціокультурної компетенції майбутніх педагогів при організації позаурочної роботи з німецької мови.....	200
Макєєв О.В. Соціально – психологічний потенціал особистості студента у ХХІ столітті.....	204

РОЗДІЛ ІІІ. ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНЕ ПРОЕКТУВАННЯ СОЦІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ УЧНЯ І СТУДЕНТА

Федорова Н.Ф. Створення умов для розвитку творчих здібностей та обдарованості учнів у школі-лабораторії при науковій установі.....	211
--	-----

Ромашенко І.В. Ігрові технології як феномен педагогічної культури.....	220
Кравцова І.А., Кравцова А.О. Програма формування компетентної особистості молодшого школяра.....	227
Пивовар С. Патріотичне виховання учнівської молоді в умовах сучасного навчального закладу.....	233
Пахомова О.В. Креативність як ознака професійної компетентності майбутніх учителів іноземної мови.....	239
Шестопалова О.П., Кіянчук І.Б. Формування моральної свідомості та фундаментальних духовних цінностей через використання притч та бібліотерапію у експериментальному навчальному закладі.....	243
Лисевич О.В. Формування культури педагогічного спілкування майбутніх учителів у діалогічних навчальних ситуаціях.....	250
Пашенко О.В. Педагогічні умови формування екологічного світогляду підлітків у дитячій громадській організації.....	257
Рябікова Ю.В. Використання методу проектів як засобу розвитку пізнавальної активності учнів під час вивчення математики.....	260
Шестопалова К.М. Подієвість в структурі антиципування життєвого шляху.....	266
Шевченко В.Г. Розробка моделі «Школа випереджаючої освіти для сталого розвитку – стабільне майбутнє України».....	270
Костецька О.І. Психолого-педагогічні передумови ефективності навчального діалогу як фактор розвитку особистості молодшого школяра.....	277

РОЗДІЛ ІV. СУЧАСНІ МОДЕЛІ РЕГІОНАЛЬНОЇ ПІДТРИМКИ ОБДАРОВАНИХ ДІТЕЙ І МОЛОДІ

Касимова Н.О. Система розвитку і підтримки інтелектуально-обдарованої учнівської молоді в освітніх закладах Кривого Рогу.....	282
Токарева Н.М. Можливості комунікативного моделювання особистісних сценаріїв поведінки підлітків.....	287
Майданенко С.В. Історичні етапи розвитку організації методичної роботи в Україні.....	294
Пашенко О.В. Програма громадської підтримки дітей та молоді, схильних до природоохоронної діяльності як чинник сприяння збалансованому розвитку у неформальній освіті.....	299
Чиренко Н.В. Виховний потенціал дитячих об'єднань.....	305
Косенчук О.Г. Аналіз досвіду учнівського самоврядування щодо формування лідерських якостей старшокласників на місцевому рівні.....	311
Щербина І.Ю. Використання інтерактивних методів навчання у процесі викладання англійської мови у старшій школі.....	320
Окушко Т.К. Дитяче об'єднання як сприятливе середовище формування світоглядної позиції підлітків.....	324

Ліференко Д.О. Особливості розвитку лінгвістичної обдарованості в умовах сучасного суспільства.....	333
---	-----

РОЗДІЛ V. АВТОРСЬКИЙ ПОШУК УЧИТЕЛЯ – ОСНОВА КРЕАТИВНОГО РОЗВИТКУ УЧНЯ

Рева Ю.В. Феномен педагогічної майстерності в сучасних педагогічних технологіях навчання та розвитку особистості учня.....	337
Вознюк Л.В. Розвиток педагогічної творчості вчителя в умовах інноваційних освітніх змін.....	349
Кисільова-Біла В.П., Ясногор М.О., Шарова А.В. Психолого-педагогічні дослідження і практика обдарованості.....	354
Чернобровкіна Л.В., Жгут О.А. Авторський пошук учителя біології – основа креативного розвитку обдарованого учня.....	364
Шпачук Л.Р. Створення дидактичних умов як засобу формування творчих здібностей молодших школярів.....	372
Лебідь Л.І., Белаш С.В. Науково-методичний супровід упровадження в навчально-виховний процес авторських програм (з досвіду роботи Алчевського міського методичного кабінету).....	381
Олійник В.Ф. Теоретичні і практичні аспекти психічного розвитку молодших школярів на уроках російської мови.....	385
Чувасова Н.О. Креативність майбутніх учителів як основа розвитку творчої особистості учня.....	393
Размолодчикова І.В. Імідж вчителя – еталон найвищого рівня педагогічної культури.....	399
Капканець Т.С. Проблема розвитку креативної інноваційної особистості учня.....	408
Тимофієва Л.Є., Конельська І.М. Авторська програма формування мотивації до здорового способу життя старшокласників в умовах школи культури здоров'я.....	412
Микитюк І.А. Сутність професійної компетентності учителя у світлі компетентнісного підходу в освіті.....	417
Щербина І.Ю. Педагогічне забезпечення формування лінгвістичної компетентності учнів під час організації позакласної роботи з іноземної мови.....	422
Маєр Ю.В. Соціальний інтелект як чинник міжособистісної взаємодії учнів молодшого шкільного віку.....	426

РОЗДІЛ I

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ПРОЕКТУВАННЯ АВТОРСЬКИХ ПЕДАГОГІЧНИХ СИСТЕМ

Буркова Л.В.,

доктор пед.наук, Інститут обдарованої дитини НАПН України

КОНЦЕПТУАЛЬНИЙ ПОДХОД К ФОРМИРОВАНИЮ СОДЕРЖАНИЯ ОБРАЗОВАНИЯ КАК ФАКТОРА РАЗВИТИЯ СПОСОБНОСТЕЙ СУБЪЕКТА УЧЕБНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

У статті розкривається розуміння автором категорій зміст освіти та зокрема, зміст шкільної освіти, зміст навчання. Зроблена спроба представити концептуальний підхід до визначення змісту освіти та змісту навчання.

Ключові слова: зміст освіти, зміст навчання.

В статті раскрывается понимание автором категорий содержания образования, в частности, содержания школьного образования и содержания обучения. Сделана попытка представить концептуальный подход к определению содержания образования и содержания обучения.

Ключевые слова: содержание образования, содержание обучения,

In this article author shows understanding of categories that education contains, particularly school education and teaching content. An attempt to show conceptual approach to definition of education and teaching content was made.

Key words: educational content, teaching content.

Размышляя над вопросом развития способностей человека, неизменно возникают три вопроса: 1) как распознать (диагностировать) способности (причем границы распознавания имеют тенденцию к их возрастному снижению)? 2) какими техниками, технологиями, методиками их развивать? 3) каким должно быть содержание образования, чтобы способствовать развитию способностей? 4) и в дополнение к предыдущему вопросу: как построить систему содержания образования, чтобы способности имели непрерывный характер развития? Все эти вопросы, безусловно, важны и актуальны, поскольку они возникают на каждом новом витке развития образования, предлагающего каждый раз новые педагогические парадигмы. Раз так, значит, единственно верного ответа на них нет и вероятно, что он не будет найден. Вместе с тем, необходимо отметить, что содержание образования является

удосконалюються такі функції методичної роботи як організаційно-педагогічно-пошуково-дослідна.

2. Визначена роль і місце методичної роботи в структурі навчальних закладів. Методична робота в закладах освіти розглядається як важлива складова безперервної освіти вчителів. При цьому особливість методичної роботи полягає у тому, що викладачі беруть участь у ній без відриву від виконання своїх обов'язків.

3. Зроблено науково обґрунтований аналіз існуючих методичних служб, змісту методичної роботи, напрямків її діяльності, механізму управління і тенденцій розвитку методичної роботи.

Проте, слід вказати, що в організаційному плані методична робота не завжди відповідає сучасним вимогам розвитку української національної освіти, не забезпечує повною мірою подолання суперечностей між рівнем знань педагогів відповідно до сучасних вимог системи підготовки фахівців в контексті Болонської декларації. Методична робота потребує нового наукового рішення з удосконалення запровадження в практику навчальних закладів досягнень психолого-педагогічної науки і передового педагогічного досвіду. Свідчить теоретичний аналіз педагогічної літератури, досі залишається невирішеною проблема стимулювання викладачів щодо підвищення рівня кваліфікації. Саме цим ми можемо пояснити недостатній рівень ефективності методичної роботи у закладах освіти і, як наслідок, недостатню активність педагогічних кадрів та існування особистісних суперечок.

Важливим показником інноваційної стратегії навчання є гуманізація спрямованість освітніх інноваційних процесів. Хоча ці питання й розглядаються раніше, проте вони ще потребують глибокого наукового дослідження до остаточного вирішення. Безумовно, що гуманізація займає центральне місце в організації діяльності вчителя, але вчитель ще не готовий реалізувати цей принцип у своїй діяльності.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Таким чином, підсумовуючи вищевикладене, зазначимо, що інноваційний етап в організації методичної роботи, з нашої точки зору, спрямований на діяльність із підготовки викладачів до особистісно-зорієнтованого навчання, до розвитку його як самодостатньої особистісно-творчого суб'єкту педагогічної діяльності, підготовленої до діалогу в демократичного спілкування. Саме в цьому і полягає, на нашу думку, гуманістична спрямованість педагогічної діяльності вчителя. Підготовлені до інноваційної стратегії навчання викладач спроможний організувати навчальний процес, в якому будуть здійснюватися: а) психолого-педагогічні умови розвитку вільної особистості, здібної до саморегуляції та усвідомленої особистісної відповідальності; б) педагогічне управління створенням продуктивних ситуацій з розвитку ініціативи у всіх учасників навчального процесу.

Подальших наукових пошуків потребує виявлення мотивації участі педагогів у методичній роботі.

Література

- Векслер И. Коллективная методическая работа учителя в школе 2-й ступени / И. Векслер. – М., 1925. – 68 с.
- Дмитриева Л.Н. Содержание и формы работы педагогического кабинета / Л.Н. Дмитриева. – М., 1962. – 24 с.
- Заруді Е. Методичний кабінет на допомогу вчителів I-IV кл. / Е. Заруді // Дітянська школа. - 1937. - №5. - С.19 - 28.
- Майданенко С.В. Організація методичної роботи в педагогічному училищі в умовах реалізації ступеневої професійної освіти вчителя: дис. ... канд. фіз.-мат. наук / С.В. Майданенко. – Кривий ріг, 2007.
- Методичні служби України: проблема управління, професійна підготовка: навч.-метод. посібн. / за ред. Г.С. Данилова. – К.: ІЗМН, 1997.

Пащенко О. В.,

*координатор Всеукраїнської дитячої спілки «Екологічна варта»,
наук. співр. лабораторії дитячих об'єднань,
Інститут проблем виховання НАПНУ*

ПРОГРАМА ГРОМАДСЬКОЇ ПІДТРИМКИ ДІТЕЙ ТА МОЛОДІ, ОСВІТИ ТА ДІЯЛЬНОСТІ ДІТЬОЇ ГРОМАДСЬКОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ЯК ЧИННИК СПРИЯННЯ ЗБАЛАНСОВАНОМУ РОЗВИТКУ У НЕФОРМАЛЬНІЙ ОСВІТІ

В статті розглянуто сучасні моделі регіональної підтримки обдарованих дітей та молоді в умовах діяльності дитячої громадської організації.

Ключові слова: програма діяльності, освіта для збалансованого розвитку, екологічний світогляд, підлітки, дитячі громадські організації.

Освіта для збалансованого розвитку – освіта, націлена на набуття знань і навичок, що сприяють формуванню нового екологічно свідомого суспільства, набуття нових світогляду, позицій, цінностей, сприяють розвитку, який є гуманістично бажаним, економічно життєздатним і екологічно збалансованим.

Концепція збалансованого розвитку передбачає переорієнтацію освіти в бік бережливого відношення до довкілля, відмови від нестійких моделей споживання і споживання, гармонізації розвитку соціальних, економічних і освітніх процесів.

Одним із завдань реалізації Стратегії Європейської економічної комісії в галузі освіти для збалансованого розвитку (ОЗР) є сприяння збалансованому розвитку шляхом неформального навчання і освіти усіх верств населення протягом усього життя.

Основою, визначальною складовою ОЗР є освіта екологічна, яка має формальні і неформальні системи реалізації.

Неформальна екологічна освіта – це процес формування системи цінностей, знань, цінностей і навичок силами громадських організацій, громадських діячів. Така освіта здійснюється поза рамками формальних систем

екологічної освіти і професійної підготовки (іноді паралельно з інститутами громадянського суспільства, організаціями і групами здебільшого неформальної структури) екологічного спрямування. Крім того, може здійснюватися через організації громадських служб, створені на додаток до формальних систем (клуби, консультативні пункти).

Громадські природоохоронні організації беруть участь у формуванні концептуальних засад неформальної екологічної освіти на національному та місцевому рівнях, в інформуванні громадян з питань захисту довкілля, виховання дітей через засоби масової інформації, організацію постійно діючих стаціонарних і тимчасових пересувних виставок, екологічних фестивалів, конкурсів, олімпіад, тематичних науково-популярних лекцій із залученням науковців та ін.

Громадськими організаціями використовується системний підхід до поєднання екологічного виховання із практичною роботою, новими освітніми розвиваючими методиками, науково-практичною роботою.

Представники природоохоронних громадських організацій в Україні протягом останнього року працюють над розробкою і впровадженням неформальних екологічних освітніх та виховних програм, займаються розповсюдженням екологічних знань, розробляють спеціалізовані для неурядового сектору навчальні матеріали.

Всеукраїнська екологічна ліга (ВЕЛ) започаткувала збірник матеріалів, узагальнення сучасного педагогічного досвіду в галузі екологічної освіти, популяризацію авторських програм, навчальні семінари та обмін досвідом. Одним із напрямів неформальної освіти та виховання стали студентські конференції з питань охорони навколишнього середовища, збалансованого розвитку, які проводяться за участю вищих навчальних закладів з усієї України.

Вже кілька років поспіль під егідою ВЕЛ збираються педагогічні конференції, де питання екологічної освіти і виховання розглядаються як складові освіти для збалансованого розвитку.

У 2010 р. Всеукраїнська екологічна ліга сформувала нову систему роботи з цього напрямку. Це знайшло відображення у «Програмі громадської підтримки дітей та молоді, схильних до природоохоронної діяльності».

Наводимо основну інформацію щодо цього інноваційного документу. Освіта є одним з прав людини. Освіта виступає однією з передумов досягнення збалансованого розвитку і найважливішим інструментом ефективного управління, обґрунтованого прийняття рішень і реалізації демократії. Формування нової ідеології у ставленні до природи можливе за умов глибокої перебудови всієї системи освіти. ОЗР – новий етап розвитку комплексної системи освіти, коли її складові (екологія, соціологія, економіка) стають рівнозначними.

Фундаментом ОЗР є екологічна освіта – системний, комплексний процес формування екологічного світогляду, екологічної культури; важлива складова загальноосвітнього процесу, здійснюється через безперервну систему навчання та виховання. Вихідною ідеєю, методологічною основою екологічної освіти є

визначення взаємовідносин суспільства і природи. Основні принципи – це цілісність, неперервність процесу і поширення системи цієї освіти серед всіх верств населення.

Роль громадських організацій в Україні в усіх сферах життя істотно зростає. Громадські об'єднання у практичній щоденній діяльності мають змогу мобілізувати зусилля до позитивних зрушень – від згуртування молодих людей для участі в екологічних природоохоронних справах до парламентських ініціатив.

Дитячий та молодіжний громадський рух є вдалою системою для формування самоорганізованої особистості, людини з високими показниками екологічної активності та громадянської відповідальності.

Виховання у громадській організації здійснюється таким чином, щоб забезпечити можливість кожній молодій людині, дитині взяти участь у цікавих, науково-практичних, природоохоронних заходах. Важливо те, що за допомогою спеціальних програм діти у кожній акції можуть здійснювати набування знань. Такі заходи допомагають не тільки підвищити рівень екологічної свідомості в сфері екології, не тільки формувати власний екологічний світогляд, а й стати лідерами в колективі.

Мета прагнемо сформувати ціннісне ставлення до природи, що має такі ознаки: глибоке усвідомлення значення природи в житті людини, самоцінності природи; почуття особистої причетності до збереження природних багатств, відповідальності за них;

здатність особистості гармонійно співіснувати з природою, поводитися етично, екологічно безпечно;

критична оцінка споживацько-утилітарного ставлення до природи, яке призводить до порушення природної рівноваги, появи екологічної кризи;

здатність вміти протистояти проявам такого ставлення доступними способами;

активна участь у практичних природоохоронних заходах: здійсненні екологічної охоронної діяльності з власної ініціативи;

ціннісне ставлення до природи і сформована на його основі екологічна культура є обов'язковою умовою збалансованого розвитку суспільства, економіки, соціальної сфери, екологічних і соціальних чинників розвитку.

Проблеми, на розв'язання яких спрямована програма

В основі удосконалення природоохоронної діяльності лежить глибоке розуміння законів екології. Проте лише знання цих законів не є достатнім для того, щоб вони стали нормою, установкою, особистісною цінністю, що визначає поведінку людини. Це значною мірою залежить від екологічного світогляду людини як системи планомірного й цілеспрямованого формування екологічних характерологічних якостей людини. Разом з тим, екологічна освіта, набування знань та інформація про них як процес нагромадження знань мають великий виховний потенціал і є надзвичайно важливим компонентом формування екологічної культури особистості.

Проблемні питання:

недостатність у дітей та молоді знань про механізми функціонування екологічної системи, про всі наслідки застосування потужних засобів впливу на довкілля;

– відсутність єдиної екологічної концепції, яку можна запропонувати для вивчення;

– питання екології недостатньо і відособлено відображені в навчальних програмах, неповно розкривають суть взаємозв'язку людської діяльності та природи.

– не вирішеність проблем підготовки педагогічних кадрів з високим рівнем знань з екології у вищих навчальних закладах.

Мета, принципи та основні завдання програми

Мета – забезпечення підтримки дітей та молоді шляхом створення умов для природоохоронної діяльності різних напрямів та забезпечення їхнього інтелектуального розвитку.

Принципи Програми:

– Програма є тривалим процесом, тобто починається для дитини ще з дошкільного віку і продовжується на всіх стадіях неформальної освіти;

– Програма розглядає довкілля в усій його повноті – природним, створеним людиною, технологічним і соціально-екологічним, політичним, культурно-історичним, моральним, естетичним;

– Програма є міждисциплінарною за своєю суттю;

– вивчає головні проблеми довкілля з урахуванням місцевих, національних, регіональних і міжнародних поглядів;

– зосереджується на поточних і можливих ситуаціях довкілля, одразу беручи до уваги історичну перспективу;

– надає великого значення міжнародному співробітництву в запобіганні та вирішенні проблем довкілля;

– надає великого значення необхідності розвитку критичного мислення та набуття навичок вирішення реальних проблем довкілля;

– використовує широкий набір методичних прийомів для набування та засвоєння знань про довкілля, приділяючи належну увагу практичній діяльності та вивченню національного та іноземного досвіду.

Основними завданнями Програми є:

– створення всеукраїнської системи виявлення та відбору дітей та молоді, схильних до природоохоронної діяльності;

– визначення стратегії щодо підтримки та напрямів природоохоронної роботи з дітьми та молоддю;

– розроблення нових напрямів природоохоронної роботи з дітьми та молоддю шляхом створення науково-методологічного підґрунтя для розроблення ефективних систем виявлення, навчання і професійної орієнтації дітей та молоді, схильних до природоохоронної діяльності;

– поліпшення науково-методичного забезпечення роботи з дітьми та молоддю, схильними до природоохоронної діяльності;

– залучення дітей та молоді до здобуття неформальної екологічної освіти з метою задоволення потреби у професійному самовизначенні та самореалізації;

– піднесення значення природоохоронних здобутків дітей та молоді.

сприяння ініціативи та активності дітей та молоді в природоохоронній діяльності;

– координація діяльності громадських організацій у сфері розвитку та освіти дітей та молоді, схильних до природоохоронної діяльності;

– поглиблення міжнародного співробітництва у сфері нових педагогічних методів екологічного виховання.

Програма реалізується у процесі організації:

– навчально-виховної діяльності;

– позаурочної, позакласної діяльності та за межами навчання;

– взаємодії з батьками, громадськими організаціями, державними органами.

Шляхи виконання програми

Виконання Програми здійснюється за такими напрямками:

– видавання сучасних підручників, посібників, розроблення технічних програм навчання, навчальних програм спецкурсів, факультативів, спрямованих на розвиток здібностей дітей та молоді;

– формування системи виявлення дітей та молоді, схильних до природоохоронної діяльності;

– розширення мережі громадських об'єднань, які діють з метою виявлення та виховання дітей та молоді, схильних до природоохоронної діяльності;

– залучення дітей та молоді до науково-дослідницької, творчої, інтелектуальної, творчої діяльності;

– проведення всеукраїнських природоохоронних заходів для дітей та молоді: конкурсів, конкурсів-захистів, турнірів, фестивалів, акцій, проєктів;

– сприяння участі дітей та молоді, схильних до природоохоронної діяльності, у міжнародних інтелектуальних і творчих змаганнях;

– сприяння наступності в системі природоохоронної роботи з дітьми та молоддю, схильними до природоохоронної діяльності (дитячий садок, школа, вища освіта, аспірантура, професійна та наукова підготовка);

– розширення системи тренінгової та семінарської підготовки педагогічних кадрів, що працюють з дітьми та молоддю;

– пошук шляхів ефективної реалізації природоохоронних здобутків дітей та молоді;

– популяризація природоохоронних здобутків дітей та молоді, поширення інформації про роботу педагогів;

– використання міжнародного досвіду підтримки і роботи з дітьми та молоддю, схильними до природоохоронної діяльності.

Очікувані результати виконання Програми.

Виконання Програми дасть змогу:

– залучити дітей та молоді до здобуття неформальної екологічної освіти;

– підвищити значення природоохоронних здобутків дітей та молоді;

– створити всеукраїнську систему виявлення та відбору дітей та молоді, схильних до природоохоронної діяльності;

– підвищити рівень науково-методичного та інформаційного забезпечення педагогічних, науково-педагогічних, наукових працівників, тренерів-викладачів, які проводять роботу з дітьми та молоддю, схильними до природоохоронної діяльності;

– підвищити рівень професійної компетентності у визначенні методичних форм, засобів, технологій навчання і виховання;

– консолідувати зусилля громадських організацій у сфері розвитку підтримки дітей та молоді, схильних до природоохоронної діяльності;

– підвищити рівень міжнародного співробітництва у сфері впровадження педагогічних технологій екологічного виховання.

Виховні досягнення

Дошкільні заклади та початкова школа.

– усвідомлення краси природи, як унікального явища та її значення для життя людини;

– формування пізнавального інтересу до природи;

– дбайливе ставлення до природи в традиціях українського народу;

– ставлення до рослин та тварин на засадах екологічної етики.

Основна школа. 5–7 клас.

Усвідомлення себе як невід'ємної частини природи, взаємозалежності людини та природи, взаємозв'язок стану довкілля та здоров'я людей:

– вичерпності природних ресурсів;

– природи як еталонової цінності;

– активної життєвої позиції щодо оздоровлення довкілля.

Професійно-технічні заклади освіти 8–11 клас

Сформованість почуття особистої причетності до збереження природи та багатств:

– потреби у продовженні національних та етнокультурних традицій;

– основ екологічного законодавства;

– навичок правил поведінки у Природі;

– потреби в оздоровленні довкілля та участь у природоохоронній діяльності;

– навичок життєдіяльності в умовах екологічної кризи.

Вищі навчальні заклади

Сформованість екологічної культури особистості:

– усвідомлення єдності людини та природи;

– ставлення до природи як історико-культурної, наукової та освітньої цінності;

– моральної відповідальності за збереження природного довкілля;

– екосистемного підходу до розв'язання екологічних проблем, стратегічного використання технологій їх вирішення в інтересах еколого-збалансованого розвитку суспільства;

– критичного ставлення до екологічної інформації та способів її поширення;

– правил дотримання інформаційної, харчової та радіаційної безпеки.

На сьогодні Програму доопрацьовано і розпочато її реалізацію.

Ми закликаємо усіх, хто працює в галузі екологічної освіти та виховання, долучитися до реалізації цієї Програми, для збалансованого розвитку об'єднати зусилля та громадянський потенціал.

Література

1. Білявський Г. О., Тимочко Т. В., Пашенко О. В. Національні проблеми екологічного забезпечення у сфері збалансованого розвитку / Георгій Білявський, Тетяна Валентинівна Тимочко, Олена Вікторівна Пашенко. – Освіта для стійкого розвитку: формування готовності педагогічних працівників до виконання функцій педагога-еколого. Зб. наук. праць за матеріалами між нар. наук.-практ. конф., 23-24 квітня 2009 р. – Тернопіль : Вектор, 2009. – с. 26-32.

2. Пашенко О.В. Формування екологічного світогляду підлітків у дитячій громадській організації / Сучасний виховний процес: сутність та інноваційний потенціал // Матеріали наук.-практ. конференції (за результатами науково-педагогічної роботи Інституту проблем виховання НАПН України у 2010 році) / За ред. Д. Бега, О. В. Мельника. – Івано-Франківськ: "Типовіт", 2011. – Вип.1. – с. 65.

3. Білявський Г. О., Сасенко Т. В., Пашенко О. В. Екологізація освіти – важливий напрям екологізації економіки // Структурна перебудова та модернізація економіки в контексті переходу України до збалансованого розвитку. Матеріали III Українського екологічного конгресу, 10-11 грудня 2009 року. – Тернопіль: ТОВ "Центр екологічної освіти та інформації", 2009. – с. 260-264.

Чиренко Н.В.,

ст. науковий співробітник,

Інститут проблем виховання НАПН України

ВИХОВНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ДИТЯЧИХ ОБ'ЄДНАНЬ

В статті розкрито виховний потенціал дитячих об'єднань як соціального фактору виховання підростаючого покоління.

Ключові слова: дитячі об'єднання, організації, виховання.

Дитячі громадські організації та об'єднання є дієвим партнером для соціальних інститутів у процесі виховання підлітків. На думку дослідників, можна з упевненістю констатувати, що в дитячих організаціях не тільки заслуговують на визнання, ніж у інших основних інститутів соціалізації особистості (сім'ї, школи, різних позашкільних освітньо-виховних закладів), і реально допомагають дітям увійти до такого мінливого світу, створеного сучасними людьми. Взаємодіючи на партнерських засадах з державними органами і установами, суспільними рухами, дитячі організації вирішують найважливіші проблеми дітей, допомагаючи їм в соціальній адаптації, створюючи умови для їхньої соціалізації [4].